

DE HORTENSIO ORATORE
CICERONIS ÆMULO

DISSERTATIO

QUAM

CONSENSU AMPLISS. FAC. PHILOSOPH. ABOËNS.

P. P.

JOHANNES GABRIEL LINSÉN
PHIL. MAG. LITTERAT. ROM. ADJUNCTUS

ET

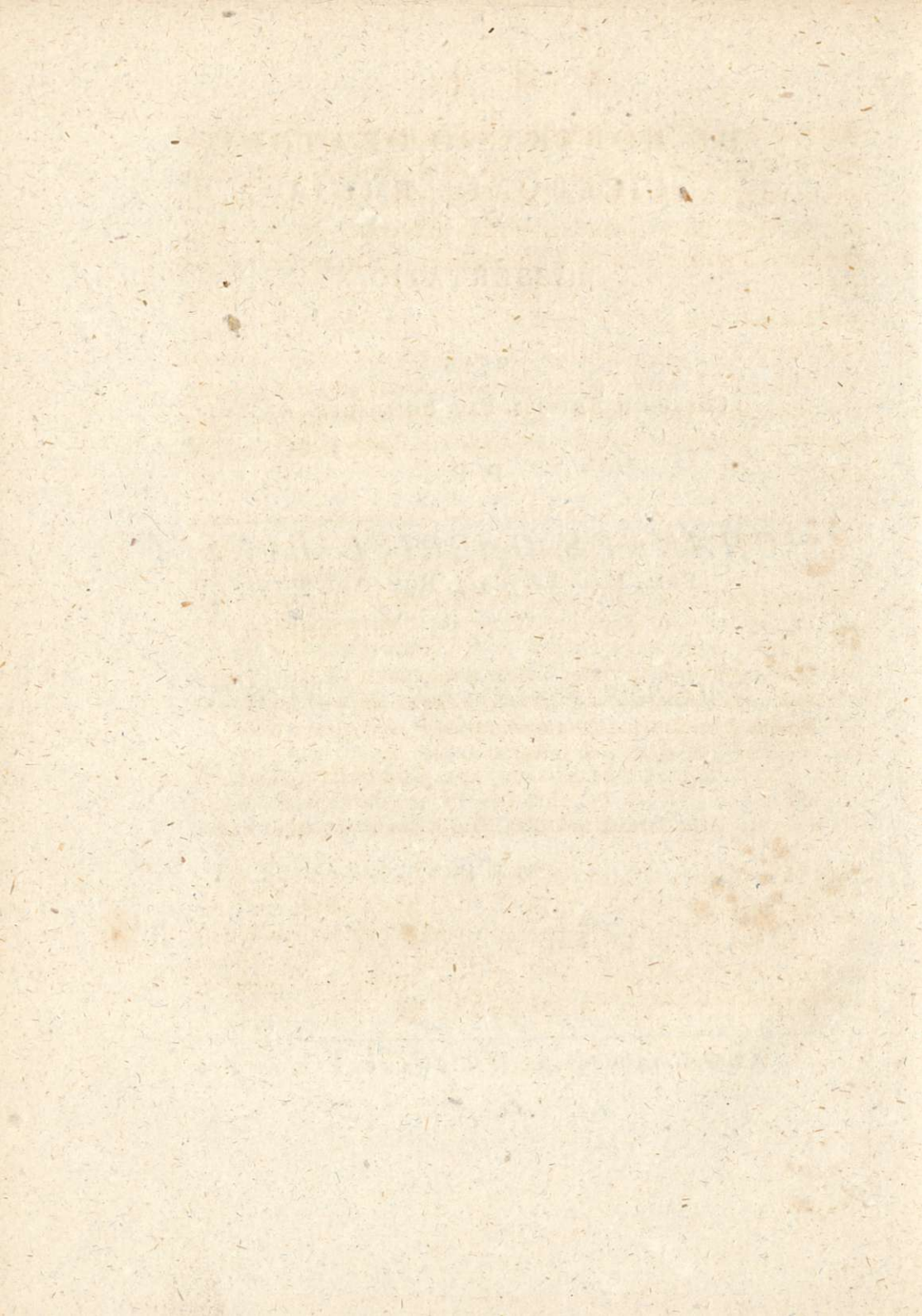
JACOBUS JOHANNES AF GADOLIN
NOBILIS
BOREA FENNO

IN AUDITORIO JURIDICO DIE XXI JUNII MDCCCXXIII

H. P. M. S.

PARS POSTERIOR.

ABOÆ EXCUDERANT J. C. FRENCKELL ET FIL.

Nullum enim in rerum memoria cernere licet vestigium cujusdam Hortensii, ex familia patricia orti. At fuit gens ista nihilominus strenua et clara 4), nec honorum expers 5). Prætor provinciam Siciliam Quinti pater obtinuit 6). Socerum habuit

B 2

Q. Lu-

4) Duorum mentionem faciunt fasti Romani Hortensiorum Oratoris patre majorum, Lucii etiam prænomine insignium. Alter Tribunus Plebis fuit, consulis C. Sempronii Atratinii, incaute inconsulteque contra Volscos pugnantis, accusatione A. U. 333 facta præclare notus (LIVIVS, IV, 42); alter Prætor A. U. 582, crudeli et perfida urbis Abderitarum direptione infamatus (XLII, 4 sqq.) Longe vero illustrior est Quintus Hortensius, qui Dictator creatus A. U. 463 tertiam plebis Romanæ secessionem, qua Janiculum occupaverat, represit, eamque legem tulit, ut eo jure, quod plebes statuisset, omnes Quirites tenerentur, cum antea Patricii id non facerent. In ipso autem magistratu decessit. AULUS GELLIUS, XV, 27; *Epit. Liv.* XI. Fuerunt ita Quinti atque Lucii nomina in familia Hortensiana solemnna.

5) "En stirps et progenies tot Consulum, tot Dictatorum!" dicit de filiis suis inopia dura pressis nepos ille M. Hortalus, apud TACITUM, *Annal.* I, 37.

6) Hoc CICERO testatur, Verrem increpans: "Tu, quum tot decumas non senatus consulto, sed novis edictis tuis, nefariisque institutis exigere et eripere; magnum te fecisse arbitrabere, si pluris vendideris, quam L. Hortensius, pater istius Q. Hortensii, quam Cn. Pompejus, quam C. Marcellus." *Orat. in Verrem* III, 16.

Q. Lutatium Catulum 7), eruditione illum præcipueque pura atque incorrupta Latini sermonis integritate, quin et Græcæ linguæ elegantia clarum 8), qui sic ad generum formandum haud parum valuisse videtur 9). Socrus Servilia fuit, "femina primaria" 10). Uxoris nomen non constat. Duxit vero et aliam uxorem, Marcii Philippi filiam, Marciam, quam et sibi priori nuptam, et duorum jam liberorum matrem, Hortensio cessit Cato Uticensis, amici amantis nolens votis resistere 11). — Famæ futuræ cito intentus, Eloquentiæ studio mature

7) CICERO, *de Oratore*, III, 61.

8) Idem, *Brut.* XXXV; *de Orat.* II, 7 et III, 8; *de Officiis* I, 30, 37.

9) Id quod etiam quodammodo affirmat CICERO, *de Orat.* III, 61, cum Catulum Antonio pronuntiantem induxerit: "Quem quidem (Hortensium) ego confido omnibus istis laudibus, quas tu oratione complexus es, excellentem fore".

10) Idem, *in Verrem*, II Act. II, 8.

11) PLUTARCHUS, *Cato*; STRABO, L. XI. Parum licet probabilis sit rei adeo miræ — quippe in Catone — narratio, fide tamen dignam reddit et Plutarchi affirmatio, auctore historico Thracea se memoriæ eam prodidisse, cui Munatius quidam Catone familiariter usus communicasset, et Strabonis, qui ut suo tempore factum illud assert.

ture ardet, ingenio felici præditus, quod Cicero, ut Phidiæ signum, simul, ait, adspectum esse et probatum. Admodum igitur adolescens in foro dixit, haud major undeviginti annis, Urbis Conditiæ 659, L. Licinio Crasso, Q. Mucio Scævola Consulibus, successu lætus, cum et ipsorum consulum intelligentiæ longe præstantissimæ probari coepta juvenilia videret. Firmavit eodem anno oratoris opinionem, causam Africæ contra prætores in Senatu agens. Et quattuor deinde post annis, pro Nicomede Bithyniæ rege dicens, Crassi mox morituri cumulatæ est plausu quasi sancto 12). At vocabat Romanum ars patria armorum. Mar-sicum motum est bellum, cujus præcipua fuit causa lex Licinia et Mucia, ab iisdem lata consulibus, quorum magistratu dicendi fausta initia fecerat Hortensius 13). Primo ejus belli anno miles erat,
Tri-

12) CICERO, *Brut.* LXIV; *de Orat.* III, 61.

13) "Legem Liciniam et Muciam de civibus regundis, quam duo consules, omnium, quos vidimus, sapientissimi, tulissent, video constare inter omnes, non modo inutilem, sed et perniciosam reipublicæ fuisse." CICERO, fragm. *Orat. pro Cornelio I.* Ad quæ ASCONIUS notat: "L. Licinium Crasum oratorem, et Q. Mucium Scævola Pont. Max. eundemque et oratorem et juris consultum, significat. Hi enim legem eam, de qua loquitur, de regendis in sua civitate focis, in suo consulatu tulerunt.

Tribunus militum altero 14). Nec erat pectus ferrox acie, ut foro. Postquam enim civiles belli tumultus cœperunt flagrare, armis propere positis otium quæsit. Et quamquam ipse quidem gloriari est solitus, quod numquam illis interfuerat, ignaviæ potius, quam rei fœdæ et atrocis odio alii hoc tribuerunt 15). Id etiam magis postea apparuit. Nam cum consul sorte mittendus esset ad Cretam insulam oppugnandam, abnuit, collegæque provinciam voluit concedere. Ædilis factus anno 679, Consulibus L. Octavio, C. Aurelio Cotta, quo eodem Quæstor fuit Cicero 16), ædilitate magnificentissima est functus 17). Prætorem creavit populus Romanus anno 682, triennioque post Consulem

Quum enim summa cupiditate civitatis Romanæ Italici populi tenerentur, et ob id magna pars eorum pro civibus Romanis se gererent, necessaria lex visa est, ut in suæ quique civitatis jus redigerentur. Verum ea lege ita alienati animi sunt principum Italicorum populorum, ut ea vel maxima causa belli Italici, quod post triennium exortum est, fuerit". Cfr. CICERO, *de Off.* III, 11: ubi ait, hanc legem latam, ne esset pro cive, qui civis non sit.

14) CICERO, *Brut.* LXXXIX.

15) Idem, *Epistolæ ad Famil.* II, 16.

16) Idem, *Brut.* XCII.

17) Idem, *de Officiis*, II, 16.

sulem cum Q. Cæcilio Metello Cretico, Cicerone tum Ædili 18).

Animo tenero fuit et humano, amicitiaeque et pietatis in suos studiosissimus vixit. Omnium, quos coluit, amicorum usu sibi junctissimum habuit Atticum, qui simul Ciceroni ipsum reddidit familiarem, amborumque oratorum concordiam copulavit 19). Luxum et mollem vivendi rationem vehementer amasse constat, cui indulgere facillime potuit, omnium quippe rerum copia abundans 20). Quod integritatem et innocentiam morum in viro

C

con-

18) Idem, *Brut.* 1. c.

19) CORNELIUS NEPOS, *Vita Attici*, V. — Pietatis dedit luculentum exemplum amore singulari Mesalam sororis suae filium complexus, quem ambitus reum cum defenderet, dixit iudicibus, si illum damnassent, nihil sibi præter osculum nepotum, in quibus acquiesceret, superfuturum. VALERIUS MAXIMUS, V, 9.

20) CICERO, *Brut.* XCIII. Prædia posedit plurima, quorum amoenissimum fuit in agro Laurenti, a VARRONE ita belle descriptum: "Sylva erat (ut dicebat) supra quinquaginta iugerum maceria septa, quod non leporarium, sed *θησιοντοφειον* appellabat. Ibi erat locus excelsus, ubi triclinio posito cœnabamus. Quintus Orphea vocari iussit, qui cum eo venisset cum stola, et cithara, et cantare esset iussus, buccinam inflavit, ubi tanta circumflu-

contaminavit, ut haud raro corrumpi se pecunia sit passus 21).

Mortuus est Quintus Hortensius L. Æmilio Paulo, C. Claudio Marcello consulibus, Urbis 704 anno, ætatis 64, postquam in patronorum numero annos 44 fuerat, et quidem perpaucis ante mortem diebus Appium Claudium Pulcrum, cum ambitus et majestatis accusaret hunc gener Ciceronis Dolabella 22), feliciter defenderat 23). Ita ingenii decus, quo in juventutis flore fulsit, senili facundia ad Manes iturus illustravit.

Ca-

xit nos cervorum, aprorum, et ceterarum quadrupedum multitudo, ut non minus formosum mihi visum sit spectaculum, quam in Circo Maximo ædilium non sine Africanis bestiis cum fiunt venationes". *De Re Rustica*, III, 13. De piscinis Hortensii, ad Baulos ædificatis, ipsique maxime caris, idem loquitur c. 17. Pompejo et Crasso secundum Consulibus legem sumtuariam ferre volentibus fuit adversarius, ut narrat DIO CASSIUS, XXXIX, 37. Cfr. PLINIUS, *Hist. Nat.* IX, 55, et X, 2.

21) Id multis locis in Verrinis CICERO indicat, et *de Officiis*, III, 18.

22) Molestè hoc tulit CICERO, ut duabus significat litteris Appio ex Asia misis. *Ad Famil.* III, 10, 11.

23) CICERO, *Brut.* LXIV, XCIV.

CAPUT III.

De oratoriis laudibus Hortensii.

Indolem vero indagaturi atque vim eloquentiæ Hortensianæ, id primum cognoscendum ducimus, quantum fuerit ille vir et a natura et ab arte instrumentis ornatus, quæ ad oratorem efficiendum sunt necessaria. Ingenium haud leviter laudatum legimus 1); atque oratoriam ejus virtutem vel hoc indicare videtur, quod et ad Poësin et Historiam fuit accommodatum 2). Memoria usus est admirabili 3). Neque doctrinæ expertem accipimus 4).

Stu-

1) CICERO, *Brut.* LXXXVIII; *de Orat.* III, 61.

2) In poëtis hunc oratorem numerat OVIDIUS, *Tristium* II, 441.

*Nec minus Hortensi, nec sunt minus improba Servi
Carmina: quis dubitet nomina tanta sequi?*

Improba autem propter lascivitatem; at invenusta apud GELLIUM, XIX, 9 æstimantur. Hortensii poëtæ mentionem facit quoque PLINIUS, *Epistolarum* V, 3. — Scripsit *Annales*, quorum laus aliquanto fuit eminentior. Nam bonum auctorem appellat eum CICERO, *Epp. ad Attic.* XII, 5; atque de atavi sui Minatii Magii Asculanensis, bello Italico Romanis fidi, virtutibus in Hortensii Annalibus maxime lucide relatum memorat VELLEJUS PATERCULUS, II, 16.

3) CICERO, *Brut.* l. c.; *de Orat.* l. c.; *Tuscul. Disp.* I, 24; *Acad. pr.* II, 1; QUINTILIANUS X, 6; M. SENECA, *Controversiarum* proœmio.

4) CICERO, *de Orat.* l. c.

Studio dicendi maximo flagravit, ut qui nullum pateretur esse diem, quin aut in foro diceret, aut meditaretur extra forum 5). Dicendi genus quod adtinet, duæ res illud præ ceterorum in Hortensio reddiderunt insigne: partitiones, quibus corpus orationis in parva momenta diduxit, et collectiones, eorum quæ aut dicta essent contra, aut ipse dixisset, summam referentes 6). Jam ipsa etiam oratio verborum elegantia, compositione apta et copia præstitit 7). Quod vero in primis animadvertere licet, Asiatica fuit Hortensii dictio, in qua conformanda Meneclem Alabandensem assequi studuit 8). Omnium autem, quibus excelluit, ni-

5) Idem, *Brut.* l. c.

6) Ibidem l. c. — Utilitatem partitionum præclare proponit QUINTILIANUS, IV, 5 (ed. Bip. p. 262). Cfr. CICERO, *de Inv.* I, 22.

7) CICERO, *Brut.* l. c.

8) Ibidem XCV. — Asiaticorum rhetorum dicendi rationem designat CICERO, *Orat.* VIII: "Caria, et Phrygia, et Myfia, quod minime politæ, minimequæ elegantes sunt, asciverunt aptum suis auribus opimum quoddam et tamquam adipale dictionis genus." Cujus causam bene explicat QUINTILIANUS, XII, 10: "Asiana gens tumidior alioqui atque jactantior, vaniore etiam dicendi gloria inflata est." — Principes in hocce genere fuisse Hieroclem et Meneclem fratres, dicit CICERO, ibidem LXIX. Cfr. *Brut.* l. c.; *de Or.* II, 23. Utrum vero Meneclem ab

nihil fuit festivius, nihil potentius, quam corporis illa eloquentia actio, voce canora et svavi superans, motuque item et gestu, ultra oratoris usum adeo decoro atque artificioso, ut vel histrio Romanorum peritissimus Roscius frequens et cupidus imitandi causa Hortensium audiret 9).

CAPUT IV.

De Hortensio et Cicerone æmulis.

Hunc igitur celebrem oratorem Tullius adolescens æmulandi studio permotus in spatio ipsius vestigiis persequi festinavit 1). Et quidem id celeriter perfecit, ut et Hortensius ipse 2), et alii in-

Hortensio auditum, an scripta Asiatici rhetoris sibi imitanda nostrum proposuisse, significare voluerit CICERO, Meneclium studium ei tribuens, non constat.

9) CICERO, *Brut.* LXXXVIII; VALERIUS M., VIII, 10; GELLIUS, I, 5.

1) CICERO, *Brut.* XC. Annos 25 natus causam primam pro Quintio dixit, et quidem contra ipsum Hortensium, ut ex oratione patet. Anno post Roscii Amerini defensione maxime est celebratus.

2) Ibidem LI.

intelligentes omnes palmam ei facile dandam iudicaverint. Nam neque potuit quisque non perspicere, deesse alteri multa, quibus abundavit alter. Principio in actione Hortensii continebatur primaria virtus, unde factum est, ut, quæ scripsit, dictis fuerint longe inferiora 3), et sic quodammodo ipsam obtuderunt vocem; propagarunt contra Ciceroni famam oris scriptis mandata. Fuit præterea illa actio ad delectationem, non affectus movendos nata 4). Offecit ei Asiaticum, quod unum assumebat, dicendi genus, adolescenti aptum, non seni 5). Partitionum immoderate et temere adhibitarum culpa non ca-

3) Memorabilia hæc sunt QUINTILIANI: "M. Cicero unam in dicendo actionem dominari putat. Hac Cn. Lentulum plus opinionis consecutum, quam eloquentia, tradit; eadem C. Gracchum in deflenda fratris nece totius populi Romani lacrimas concitasse; Antonium et Crassum multum valuisse, plurimum vero Hortensium: cujus rei fides est, quod ejus scripta tantum infra famam sunt, qui diu princeps oratorum, aliquando æmulus Ciceronis existimatus est, novissime, quoad vixit, secundus: ut appareat, placuisse aliquid eo dicente, quod legentes non invenimus", XI, 3. Cfr. VAL. M. l. c. CICERO *Orat.* XXXVIII.

4) Hinc perorandi locum Ciceroni semper reliquit, cum causam secum partirentur. CICERO *Brut.* LI.

5) Ibidem XCV.

caruit 6). Remisit etiam post consulatum suum illud studium, quod olim fuerat acerrimum 7): sine dubio quia Ciceronem semper se priorem fore intellexit, vitæque deliciis jam nimis indulisit. Doctrina quidem imbutum diximus; minime vero omnibus iis artibus, quæ sunt libero dignæ, quarumque ignarus nemo habendus est orator, perpolitum censeas 8). Quid? quod philosophiæ plane fuit inimicus 9). At profecto maxima erat Hortensio mora in oratoris perfecti laude consequenda, quod Reipublicæ undis periclitari timuit, nec ingenti eo, quo Cicero, patriæ amore caluit. Optimo igitur jure Plinius hujus prædicat gloriam: "Salve primus omnium parens patriæ appellate, primus in toga triumphum, linguæque lauream merite, et facundiæ litterarum Latinarum parens!" 10).

6) QUINTILIANUS, IV, 5 "Nec immerito multum ex diligentia partiendi tulit laudis Q. Hortensius; cujus tamen divisionem in digitos diductam nonnunquam Cicero leviter eludit." Dictum hoc Ciceronis obvenit in orat. in *Cacil.* XIV.

7) CICERO, *Brut.* XCIII, XCV.

8) Legatur idem l. c.

9) Defendit philosophiam contra Hortensium Cicero. Idem de *Finibus* I, 1.

10) *Nat. Hist.* VII, 30.